

De Heraut

door de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 28 September 1919. N°. 2175.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE. Bureau: N.Z. Voorburg 58-60, te Amsterdam. Insendingen, die later dan Dinsdag vóór middag te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden f1.50 bij vooruitbetaling voor het Buitenland en Ned.-Indië per jaar f7.20 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f0.15. Advertenties: van 1 tot 6 regels f1.50, met inbegrip van bewijsnummer, voor elke regel meer f0.20. Aanvragen en vermelding van afgeleverde f0.12 per regel.

Van de Kerk.

XXVI.

En als de synagoge gescheiden was, volgden vele van de Joden en van de Godsdienstige Jodengenooten Paulus en Barnabas, welke tot hen spraken, en hen vermaanden te blijven bij de genade Gods.

Hand. XIII: 43.

Op het Proselytisme, of Proselytendom, gelijk zich dit toen ter tijd in Israël aandienende, dient hier meer in bijzonderheden te worden ingegaan. Hierbij doet zich echter een niet gemakkelijk weg te nemen moeilijkheid voor, daar het aan onze Statenvertalers niet gelukt is voor de vertaling van de Griekse woorden, waarop het hier aankomt, zulke uitdrukkingen te vinden, die de zaak klaar en helder aanduiden. Het zal daarom het te vooruit zijn, dat we die onderscheiden uitdrukkingen in haar samenhang in het licht laten treden.

Nemen we dan eerst wat we lezen in Hand. II: 10, omdat hier de duidelijkste uitdrukking gevonden werd. Sprekende worden hier allerlei Jodengenooten uit vreemde landen ingevoerd die voor het groote Pinkster naar den Tempel waren opgekomen. Deze Joden uit den vreemde dachten natuurlijk niet anders van de Apostelen te hooren dan hun Galileesch dialect. Ze stonden daarom zoo verbaasd, toen ze geheel onverhoeds de Apostelen hoorden spreken in de geheel vreemde talen van de streken waarheen zij waren uitgezonden. Ze vroegen daarom: »Zijn niet allen die hier spreken Galileërs, en hoe hooren wij hen een tegelijk in onze eigen taal de groote werken Gods verkondigen? Deze velerlei Joden uit die velerlei streken met een eigen taal worden dan opgenoemd, en nu roepen zij uit die hoorden, in hooge verwondering uit: »Hoe hooren wij deze Galileërs de groote werken Gods verkondigen in de geheel vreemde talen van de volken waarin we geboren zijn.« En in dit verband nu spreekt vs. 10 van »Phrygie, en Pamfylie, van Egypte en de deelen van Libyas, en voegt er dan aan toe: »uitlandsche Romeinen beiden Joden en Jodengenooten.« Dit woord Jodengenooten nu is hier de vertaling van het Griekse woord *Proselyten* of *Proselyt*. Deze Jodengenooten of Proselyten worden hier alsoo geheel van de eigenlijke Joden onderscheiden en afgescheiden. De Joden zijn de kinderen Israels, de afstammelingen van de Patriarchen, en tegen deze echte Joden staan nu de dusgenaamde Jodengenooten of Proselyten als geheel van hen onderscheiden over. Hier is de uitsluiting derhalve zoo duidelijk mogelijk. Men had eenzijdig met echte oorspronkelijke Joden, maar ook anderzijds met tot het Jodendom bekeerde Heidenen te doen, en deze bekeerde Heidenen worden nu als »Jodengenooten« aangedien.

Geheel dezelfde uitdrukking van Jodengenoot of Proselyt vinden we evenzo in Matth. 23: 15, waar de Christus zijn *Ween*'s tegen de Pharizeën uitsprak. Daar toch heet het: »Wee u, gij, Schriftgeleerden en Pharizeën! want gij omreist zee en land om éénen Proselyt of Jodengenoot te maken, en als hij het geworden is, zoo maakt gij hem een kind der helle, tweemaal meer dan gij zelf.« Hier is van zelf geen sprake van wezenlijke bekeering, gelijk in de Pinksterrede, maar de zaak en de naam van de zaak blijft één. Er waren nieuwe Joden die men verlokte om zich te laten besnijden, en deze heetten dan »Jodengenooten«, dus altoos weer Proselyten. Ook in Hand. XIII: 43 komt dezelfde uitdrukking van Jodengenooten voor. We lezen hier toch: »En als de Synagoge gescheiden was, volgden vele van de Joden en van de godsdienstige Jodengenooten Paulus en Barnabas, welke tot hen spraken, en hen vermaanden, om te blijven bij de genade Gods.« Hier wordt dus de uitdrukking *Jodengenoot* in vromen en oprechten zin genomen, en ter juiste onderscheiding wordt er zelfs een nadere aanduiding bijgevoegd. Er wordt toch niet enkel gesproken van Jodengenooten of Proselyten, maar er wordt bijgevoegd, dat »hier godsdienstige Jodengenooten waren. Niet derhalve Heidenen, die door de Pharizeën verlokten waren om Joodsch te worden, maar oprechte bekeerde mannen of vrouwen, die hun afgoderijen verlaten hadden, en zich met een heilbegeerig hart aan de Apostelen aansloten. Die uitdrukking is »godsdienstige Jodengenooten. In het Grieksch staat hier dat ze »Sabomenoï« waren, wat te kennen geeft, dat ze metterdaad in de nieuwgevonden religie leefden. Ook dit is daarom nog zeer wel verstaanbaar, omdat ook hier de

uitdrukking *Jodengenooten*, d.i. Proselyten, opzettelijk en voluit herhaald wordt. Alle dubbelsinnigheid valt ook hier weg. De simpele uitdrukking »Jodengenooten« spreekt op de duidelijkste wijze uit, dat deze mannen of vrouwen geen geboren Joden uit het Abrahamitisch geslacht waren, maar, in wat land ook, tot de Heidenen hadden behoord, alleens in hun Heidenische religie geen voldoening meer vonden, en alsnu hadden uitgezien naar een hun meer bevredigende religie, die ze dan ten slotte in het Jodendom of in de Christelijke religie gevonden hadden.

Zeer ernstige moeilijkheid komt daarentegen op in plaatsen als Hand. XIII: 50, XVI: 4, XVII: 4, 17 en XVIII: 7. In deze vijf teksten toch worden wel Jodengenooten bedoeld, maar de naam van »Jodengenooten« staat er niet meer bij, en er worden hier andere uitdrukkingen gebezigd, om geheel hetzelfde uit te drukken, maar dan in bevooroordeelingen, die op ons bij het lezen een geheel anderen indruk maken. Zoo al aanstonds bij het verhaal van wat Paulus te Antiochie, (in Pisidië), wedervoer. De Apostel ving ook hier aan met zijn Evangelie allereerst in de Synagoge tot de stamjoden te brengen, maar toen hij bij hen geen ingang vond, en daarentegen vele Proselyten zich bij hem aansloten, sprak de Apostel ten slotte tot deze Joden het harde woord: »Het was noodig dat het Woord Gods eerst tot u gesproken werd, doch nademaal gij het verstoet, en uzelf des eeuwigen levens niet waardig oordeelt, zie, wij keeren ons tot de Heidenen.« Dit nu duiden de Pharizeische leiders niet, en, zoo staat er, ze maakten op de godsdienstige en eerbare vrouwen en de voornaamsten van de stad, en verwekten vervolging tegen Paulus en Barnabas, en wierpen ze uit hun landpalen. Onder die uitdrukking nu »godsdienstige en eerbare vrouwen« wordt wederom in hoofdzak bedoeld op vrouwen van hoogen stand, die van Heidenische herkomst waren, maar sinds zich bij de Synagoge hadden aangesloten. »Godsdienstig en eerbaar« duidt hier alzo niet op het zedelijk gedrag, maar op de bijzondere positie, die deze vrouwen als van niet-Joodsche herkomst onder de Joden innamen. Ten deele geldt dit ook voor Lydia, de purperverkoopster van Thyatira. Van haar toch lezen we, dat de Heere haar hart geopend had, dat zij acht nam op hetgeen van Paulus gesproken werd, en de bijzondere uitdrukking die hier gebezigd wordt, om haar geestelijke positie aan te geven, is nu wederom niet dat ze bekeerd was, maar »dat zij God diende«, en onder het gehoor van Paulus en Barnabas ging. Ook hier zal daarom te denken zijn aan een vrouw van heidenische geboorte, die zich later bij de Synagoge gevoegd had, en zo, in de Synagoge het Apostolaat belevende, zich aan Christus gewonnen gaf.

In Hand. XVII: 4 vinden we ongeveer hetzelfde. Paulus bevond zich hier te Thessalonica. Ook hier, zoo staat er bij, was een Synagoge der Joden. Sommige nu van degenen die Paulus en Silas in deze Synagoge hoorden, »werden hun toegevoegd«. Hieronder nu waren blijkbaar enkele Joden, maar in hoofdzak waren het ook hier velen uit de Heidenische mannen en vrouwen, die zich in hun geestelijk bejden aan Paulus gewonnen gaven. Dit nu wordt hier aangeduid door de verklaring dat aan Paulus en Silas toegevoegd werden »veel menigte van de godsdienstige Grieken, en van de voornaamste vrouwen niet weligen«. Ook dit nu duidt geen andere uitlegging, dan dat de Synagoge te Thessalonica vele Heidenische mannen, en met name vele Heidenische vrouwen uit de hooge standen, voor Israels religie gewonnen had, en dat deze, nu Paulus en Silas hun en haar den Christus predikten, met overgegevenheid des harten zich van de Joden afzonderden en bij de gemeente des Heeren ruste voor hun hart zochten. Ook hier nu wordt wederom niet de uitdrukking van Jodengenooten gebezigd, maar wederom de algemeene benaming van »de Godsdienstige Grieken«. Dit nu is dan toch altoos een geheel eigenaardige benaming om uit te drukken, dat ze van het Heidenendom tot Israels religie, en uit Israël alzo tot de bejdenis van den Christus waren overgegaan. Een uitdrukking die in vs. 17 herhaald wordt. Ook hier toch heet 't dat Paulus, en zulks alsnu te Athene, in de Synagoge handelde met degenen, »die godsdienstig waren«. Een zeggwijze die ook hier niet vroom bedoeld, want vrome Joden waren er ook onder hen die Joodsch bleven. »De zeggwijze »dat ze godsdienstig waren« moet daarom ook hier verstaan van de toewijding tot het Evangelie, en

met het oog hierop nu treft het, dat ook hier niet gewaagd wordt van »Jodengenooten«, maar van »personen die godsdienstig waren« en zoo toeneigden tot het Evangelie. Geheel ditzelfde nu komt ten slotte ook voor in Hand. XVIII: 7. Paulus is hier te Corinthe. Daar nu vertoefde zekere Justus, naar luid van zijn naam zeer vermoedelijk een Romein, die in deze havenstad woonde, en ook van dezen Justus nu wordt betuigd, dat hij een man was »die God diende«, wat hier nogmaals er ongetwijfeld op wijst, dat hij, hoewel van Heidenische geboorte, zich bij een der Synagogen had aangesloten, en alsnu, Paulus hoorende, van den Messias van Israël koos. De uitdrukking: »die God diende«, moet ook hier dus niet verstaan worden van vroomheid in algemeen zin, maar zeer bepaaldelijk van een zich overgeven aan het Evangelie.

Moet er uit dien hoofde aan vastgehouden, dat alle deze uitdrukkingen van »dat zij God dienden« dat zij »godsdienstig waren« enz. volstrekt niet eeniglijk bedoelen over den vromen zin van deze mannen en vrouwen uitspraak te doen, maar zeer bepaaldelijk strekken, om hun bijzondere en eigenaardige positie te doen uitkomen, toch zij men vooral met de uitdrukking van Jodengenooten en Proselyten op zijn hoede tegen misverstand. De uitdrukking van Proselyten of Jodengenooten komt toch in drieërlei zeer onderscheiden betekenissen voor, en uw begrip van de Schrift lijdt er schade onder, zoo ge deze drieërlei opvattingen onder elkander verward. Hierbij nu sta op den voorgrond de betekenissen, die de Joden zelf aan het begrip van Jodengenoot of Proselyt gaven. Ze bezielden deze veelgebruikte uitdrukking in zeer onderscheiden zin. In de eerste plaats toch deed zich herhaaldelijk het verschijnsel voor, dat zich te Jeruzalem of in andere steden, ja zelfs in groote dorpen, »vreemde« vestigden. Onder »vreemden« zijn hier dan te verstaan mannen of vrouwen uit geheel andere streken of landen herkomstig, doch die 't zij door familieaangelegenheden, 't zij door handelszaken, zich 't zij tijdelijk, 't zij voor goed in Palestina poogden te vestigen. Deze mannen of vrouwen waren »onbekende«, d.w.z. ze waren niet van hun eigen afzonderlijk tot den eeredienst van Israël overgegaan. Ze hielden vast aan hun afgoden, ook al wisten ze vooruit, dat het hun rechtens niet geoorloofd was, in het heilige Land hun afgodische diensten te plegen. Men moet nu niet vragen, hoeveel afgoderij ook bij Israël insloep en met name op de toppen der bergen gepleegd werd. Naar deze diepe zonde stelde zich de levensregel in Israël niet, en daarom moet hier vóór alle dingen op den stelligen regel gewezen, dat heidenische vreemdelingen die tijdelijk of voor goed zich om familie- of handelszaken in Palestina vestigden, hadden, aan strenge bepalingen onderworpen waren. Ze bleven heidenen en werden geen Proselyten, maar de in Israël geldende rechtsbepalingen eischen dan toch van al zulke personen, dat ze zich *Noachitisch* aan Israël aansloten. Men gevoelt wat hier onder *Noachitisch* te verstaan is. Toen Noach met de arke van de hoogte der wateren weer op de bewoonbare aarde nederdaalde, sloot de Heere met Noach een verbond, doch hoeveel heiligs ook in dit Verbond werd opgenomen, het mag toch in geen enkel opzicht met het Abrahamitisch verbond op één lijn worden gesteld. De principieele afscheiding en tegenstelling, die met de drie Aartsvaders tusschen een heilighed deel der menscheit en haar ongeheilighed deel zou opkomen, vloeide nog niet voort uit wat na de nederdaling der Arke voorshands voor alle volken werd ingesteld en verordend. Wel kwam toen reeds drieërlei onderscheiding op. In Cham teekende zich toen reeds het verworpen deel der menscheit af, in Japheth de breedheid der schare die tot den dien van God zou overgaan, en ten derde in Sem het heilige geslacht, waaruit de terugkeer in het Paradijs zich reeds van verre kon aankondigen. Er kan ook niet scherp genoeg op de instelling, als we zoo zeggen mogen, van de Japhethitische en Semitische Godsverering geleet worden. Het was niet de bijzondere Genadebedeeling van het verkorene volk, die toen reeds werd ingesteld. Veeleer was het de Gemeene Gratie, waarvan de betekenis zich steeds duidelijker aangaf. Wat God na de wegdaling van den Watervloed of Zondvloed aangaf en instelde, draagt wel ter dege het karakter van een *Verbond*, maar noggeenszins van het allesbeslissende *Genade*-verbond. De alles beheerschende belofte van dit Verbond was, dat geen tweede Watervloed de aarde verdueren zou, en

dat God ter waarmerking van deze belofte zijn regenboog in de wolken stelde. Doch hierbij bleef het niet. De nieuwe orde die na den Zondvloed werd ingesteld, hield ook het gebod in, dat de vergieting van het menscheit bloed gestuit moest worden, omdat God den mensch naar zijn beeld gemaakt had. Wat na den Zondvloed van Godsweg uitging, bestond alzo in hoofdzak uit deze beide hoofdgeveens, in de eerste plaats dat de dierlijke verwildering die was ingeslopen, beteugeld en gefuikt moest worden, en dan in de tweede plaats, dat God in den regenboog zijn bezegelde belofte aan de nieuw opkomende menscheit geheel uit eigen Goddelijken aandrang schonk. Deze opneming van den vreemdeling in het Noachitisch Verbond geschiedde in den regel op zijn eigen aanzoek. Men dwong hem niet onder Israël te wonen, maar hij zelf deed er het aanzoek voor, en dat aanzoek werd naar vaste regelen ingewilligd. Intusschen kwam het ook voor, dat er dwang bij in 't spel kwam. Het kon toch zijn, dat de vreemde niet zelf verzocht onder Israël te mogen verkeerren, maar er toe genoodzaakt werd. Oorzaak hiervan kon zijn dat de vreemde in den krijg gevangen werd genomen, en nu geen verlot kon erlangen om naar zijn eigen erve terug te keeren. Zelfs kon het voorkomen, dat, buiten het militaire geding, een vreemde handelszaken met een Jood gedreven had, en dat hij hierbij insolvent was gebleken. Ook dan kon dwang op hem worden toegepast, en strekte ook deze dwang, om hem als heiden, maar nu als Israëlitisch lijf-eigene geworden, in het heilige land te doen verkeerren. En ook dan was de regel op hem toepasselijk, dat hij naar den Noachitischen regel, in dienstbaarheid verkeerrende, zich aan den dienst van Noach's God te onderwerpen had. Doch hoe streng hierop ook werd toegezien, en hoe streng ook deze Noachitische praktijk op den vreemdeling die in Palestina vrijwillig verkeerde of verkeerende moest, naar toepassing vond, van eenige opneming in het Israëlitisch Verbond was hierbij nooit en nimmer sprake. Het was in zijn oorsprong, en het bleef in heel zijn verloop, een saamleving die niets met het Verbond of met den dienst der Patriarchen uitstaande had.

Tegenover dezen Noachitischen band, die in Israël aan »den vreemde« werd aangelegd, stond nu de band die den niet-Jood aan het Jodendom, of wil men aan Israël, en dan niet enkel formeel, maar geestelijk moest verbinden, en dit is, in hoe velerlei vorm het zich ook voorded, steeds het Proselytisme. De zin van dit vreemde woord is: overgang, toetreding, vereeniging. Het is een woord saamgesteld uit een voorzetsel en een werkwoord. Het voorzetsel is *Pros* en betekent *naar iets toe*, en het werkwoord is *elutis* en beduidt *gaan*. De Proselyt is alzo iemand, die de plek of plaats, waar hij zich bevond, verlaat, en alsnu naar een andere plek overgaat, d.i. in een andere verhouding treedt. De Proselyt was alzo iemand, die begon met zijn plek of plaats onder de Heidenen te hebben, en die aan deze of gene Heidenische afgoderij was overgegeven, doch die alsnu met deze positie, waarin hij verkeerde, breekt, uit dit verband uitgaat, en overgaat in een ander verband. Is hij nu in dit andere verband opgenomen, en op die wijze lid van een geheel ander verband geworden, dan is hij in volen zin des woords Proselyt. Dit wil dus zeggen, dat hij afscheid nam van de valsche religie, waarin hij opgevoed was, en zich nu op het standpunt van den Jood wilde verplaatsen. Hij wilde nu worden wat een Jood was, d.w.z. dienaar en aanbieder van Jehovah. Doch hoezeer hij ook verlangde thans ook zelf te worden wat de kinderen Abrahams waren, in volen zin kon hem dit toch nimmer lukken, daar hij niet van Joodsche, doch van Heidenische herkomst was, en alzo nimmer, als ware hij zelf Israëlit, in Israël kon worden opgenomen. Hij bleef alzo steeds onder het heilige volk, ook al werd hij er lotgenoot van, een van elders ingekomene. Er bleef, tot den einde toe, tusschen hem en den geboren Israëlit zeker onderscheid bestaan. Geestelijk verschil behoefde dit onderscheid niet op te leveren. Er was geen enkele reden, waarom de bekeerde Heiden, door het geloof, niet even zalig kind van God zou kunnen worden, als de Jood die in stil geloof den Messias aannam. Dit nam echter niet weg, dat de bekeerde Heiden van den bekeerden Jood hierin onderscheiden bleef, dat hij een overgang maakte, die bij den in Christus gezaligden zoon van Abraham niet kon treden. Het is soortgelijk onderscheid als ook wij thans nog waarnemen, zoo ge naast elkander

plaatst iemand die in een Christenfamilie, uit Christenouders geboren, bejdenis deed en tot het H. Avondmaal werd toegelaten, en een geheel ander geesteskind, dat in onzen Archipel uit Mohamedaansche ouders geboren, alsnu van zijn Mohamedaansche bejdenis afviel, en zich door een Christelijken zending laat doopen. Van de één zijde kon daarom de Proselyt zich boven den gedoopten Jood rijk en gelukkig achten. Bij dien gedoopten Jood was 't alles gewoon toegegaan. De God en Vader van onzen Heere Jezus Christus was immers tegelijk de God van Abraham, van Isaac en Jacob. Het was hier het voor Israël gewone verloop. Bij den Proselyt daarentegen was iets nieuws, iets onverwachts, iets dat sensatie maakte, ingetreden. Bij hem had een hoogst belangrijke overgang plaats gegrepen, en het was door dien overgang, dat aller aandacht te meer op hem gevestigd was. Bleek het nu van achter, dat hier valsche schijn onder was gelopen, en dat er van oprecht geloof geen sprake was, dan werd er niet anders dan een geestelijk spel gedreven, en het is hiervan dat de Christus betuigde, hoe de Pharizeën, door zulk een geestelijk spel te drijven, den Proselyt een kind der helle maakten, erger dan zij zelf waren. Aan den uitwendigen vorm van geheel dit proces mocht daarom geen de minste waarde worden gehecht. Het kwam ten slotte eeniglijk aan op de vraag, of de gewezen afgodendienaar die zijn afgod verwierp, en tot Jehovah's dienst overging, om zich straks door den Doop aan zijn Heiland te laten verbinden, een van God bekeerd Christen was.

Vóór de intreding van het Christelijk geloof in dezen kring, kon er intusschen voorshands van niets van dien aard sprake zijn. Zij, die in deze eerste periode van de afgoderij, of wil men van het Heidenendom, tot de religie van Israël overgingen, werden, in geestelijken zin genomen, nieuw geboren Joden. Een hooger bedoelen werkte voorshands niet. Bij zijn kennismaking met de mysterien van het Israëlitisme ontving de Heiden, die over wilde gaan, zulk een alles te boven gaanden heiligen indruk van Israël's religie, vergeleken bij wat in zijn eigen afgodische kringen hem was voorgehouden, dat zijn ijnigste wensch voorshands niet verder ging, dan om als een oprecht geloovige Jood, in den zin, waarin deze eigenschap in die dagen gold, opgenomen te worden. Het verschil en de tegenstelling tusschen wat de afgodendienaar in eigen tempel had waargenomen en hetgeen in de Synagoge, en sterker nog in den Tempel te Jeruzalem, hem als heilige waarheid verkondigd en op het hart gebonden werd, was dan ook zoo aangrijpend, dat hij een gewaarwording genoot, als ware het hoogste en rijkste reeds door hem gevonden en gegrepen. Wie onderling vergeleek wat bij de heidenische cultusfeesten geboden werd en hetgeen in den Tempel te Jeruzalem zich voor den bekeerde ontsluitte, stond dan ook voor zoo aangrijpende contradictie, dat het te Jeruzalem alles even sterk aantrok, als het den ernstigen zoeker in den heidenischen tempeldienst afstiet. Het is dan ook uitnemend te verstaan, dat de meeste heidenen die tot de Synagoge van den Tempel toetraden, aanvankelijk hierin zich een schat zagen geboden, die al hun vroegere verwachtingen overtrof. Iets wat van zelf ten gevolge had, dat de aldus toegebrachte heidenen begonen met zich in wat ze verkregen, rijk en gelukkig te gevoelen, en uit dien hoofde aan de profetie van wat nog te komen stond, niet altoos die overwegende aandacht schonken, die bij het uitgaan naar den Messias toch hoofdzak was. Doch ook dit bleef niet aldus. Ook de Profeten, en in deze Profeten de Messiaansche verwachtingen, lokten reeds van verre, en niet lang meer, of juist onder de Proselyten leefde al sterker de behoefte op, om den Messias, die straks komen zou, reeds van verre te begroeten en in de verwachting van dien Koning-Messias de weelde te zoeken van hun hart.

Dr. A. K.

„God is met ons aan de spitse“.

Daarom ziet, God is met ons aan de spitse, en zijne priesters met de trompetten des geklanks, om tegen u alarmgeklank te maken. O kinderen Israels, strijd niet tegen den Heere den God uwer vaders; want gij zult geen voorspoed hebben. 2 Kron. XIII: 12.

Het is een zoo zinvolle uitroep van den vromen koning Abia, toen hij ten aanhoore van al zijn volk betuigde: »Daarom zie, God is met ons aan de spitse!«

In den tempeldienst op Sion was deze rijke gedachte verbeeld. Toen Israel uit Egypte uittoog, was het geestelijk nog niet rijp voor de persoonlijke aanbidding, waarvoor de Christus ons ten laatste de tempeldiensten ontloot. De heilige vereening die het volk aan den God der Vaders zou toebrengen, werd daarom oorspronkelijk aan den Tabernakel en, onder David en Salomo, aan den heiligen Tempeldienst verbonden, en de heilige bezieling die eerst van den Tabernakel, en straks van den Tempel op Sion, uitging, was allernietst slechts een vrucht van heilige verbeelding. In het Heilige der heiligen werd metterdaad de nabijheid des Heeren op het innigst gevonden, en de tegenwoordigheid van Jehovah werd in heel Israel op geen plaats of plek zoo zielsinnig genoten als op de heiligelijk verborgen schuilplaats van het heiligdom, waarin de Arke des Verbonds, onder de Egelenvoet, was nedergezekt.

Het heilige karakter van dit eenig Heilige in het Heilige der heiligen droeg waarheid in zich. Niet natuurlijk, alsof Jehovah als Verbonds-God niet ook persoonlijk zijn geloovige aanbidders bezielen kon, maar het scheelde toch roofoel, of zulk een aanbidding in het particulier en in huislijken vorm zich uitte, dan wel of er een plek en plaats was, waar God Almachtig op geheel bijzondere wijze tot heel zijn geroepen volk, in één enkel oogenblik, naderde, en een indruk uit het Heilige der heiligen eerst op den Hoogepriester, en straks door hem op heel de Priesterschare, en ten slotte door de Priesterschare op al 't geloovige volk, deed uitgaan. Het was God zelf die deze plaats der toenadering tot zijn volk verkoren had. Het was niet de aanroeping van zijn Naam, die de gemeenschap wrocht, maar omgekeerd God zelf die nederdaalde, en in het Heiligdom indaalde, en daar ter plaatse door den Hoogepriester de toenadering tot zijn volk en de bezieling van zijn Israel tot stand bracht.

Door Jezus' verschijning viel de Tempeldienst van zelf weg. Nu in den Zoon Gods zelf tot zijn volk was gekomen, zijn volk uit de banden van vleesch en zonde had vrijgemaakt, en de inwoning van zijn volk tot een heugelijk gebeuren had gemaakt, had de uitwendige tempel geen reden van bestaan meer. Die uitwendige Tempel sprak het met alle bescheidenheid uit, dat de breuke tusschen God en zijn volk wel overdekt, maar nog allernietst geheel was. Het Tempelverbond kon toen niet gemist worden, en het heeft de vromen van Israel eeuwig na eeuwig gemaakt. Maar toen eenmaal op Golgotha de storm tusschen God en zijn volk was weggenomen, en de ziele-rijke gemeenschap tusschen den Almachtigen en zijn verkorenen mogelijk was geworden, ontviel aan den Joodschen Tempel vanzelf alle betekenis. De nabijheid Gods en de gemeenschap met den Heilige kon nu rechtstreeks gezocht en gevonden worden, en dit is juist het heilige van het Nieuw Verbond, dat thans geen aardich priester meer tusschen ons en onzen God staat, en aan geen plaats der heerlijkheid onze aanbidding is gebonden, maar dat in Christus de toegang tot onzen God en de alle hindernis te bovenkomende gemeenschap met den Drieëenigen voor elk geloovige ontloot werd. Wat Abia betuigde, dat 'God met ons aan de spijze treedt', is een heilige gedachte, die zich door Christus tot in het particuliere leven van elk geloovige gevoelen doet. Als men van rondom tegen ons optreedt, en het een oogenblik schijnt, alsof het volk des Heeren terug wordt geslagen, dan grijpt toch telkens weer de alles overwinnende genade aan. De Heere gaat dan voor ons uit. De Heere weest staat de onheilge macht die op ons aandruischt. En waar de Heere aan de spijze voorgeeft, volgen wij als van zelf in het door onzen God ons geopende spoor.

Ook op andere wijze ondergaan we nog wel zijdelingsche invloeden, die ons heiligend in de gemeenschap met onzen God overleiden. We ondervinden dit reeds als de ure weer nadert, waarop in het huislijk gezin alle de saam wonen, zich om 't Woord vereenigen en in 't gebed elkaar als ontmoeten zullen. Dan weer ontloot het kerkgevoel zijn deuren, zoodat de schare van allen kant zich verzamelt, om zich in heilige gedachten te verliezen; of ook grijpt een ernstige gebeurtenis in ons huiselijk of persoonlijk leven ons aan, zoodat we als van zelf op de knien licht en uitkomst zoeken, dan ondergaat ook onze ziel de bijzonder sterke aandoening, die zulk een gebeurtenis in ons persoonlijk leven over ons brengt. Maar dit alles draagt een persoonlijk karakter, en spreekt ons niet als 't Volk des Heeren in heilige Gemeenschap toe. Daarvan is veel in hooger zin eerst sprake, 't zij in het gemeentelijk gebed, 't zij bovenal aan het Heilig Avondmaal. Ook bij het Sacrament van den Doop ontwaren we er wel een aandoening van, maar dan geldt het een pas geboren kindken, en werkt bij ons slechts de heilige herinnering, ofte wel de verplichting die we als ouders op ons nemen. Bij het Heilig Avondmaal daarentegen komt de Christus tot zijn volk in heilige gemeenschap. De Daech staat dan gereed. De heilige heugenis roept ons naar Golgotha terug. En het is dan de Christus die uit den Hooge niet slechts op ons nederzielt, maar uit den Hooge in geestelijken zin als tot ons nederdaalt, voor de ruste onzer ziel aan de spijze treedt, en ons op geheime verborgen wijze begiftigt met zijn teedere bezieling.

Doch op wat onderscheiden wijze de ons heiligende zieleverheffing ook tot ons nadere, ze komt steeds van God tot ons, en gaat nimmer van ons zelve uit. Het is altoos, te midden van den wereldsijde die ons verontrent, de Heere die aan de spijze moet treden, en ook ons met nieuwen moed te bezielen, en het heilige spoor voor ons te ontlasten. Niet wij gaan voor, zoodat de Heere, op ons roepen, tot ons nadert, maar zelfs de bede om zijn heilige nabijheid wordt door Hem zelve in ons opgewekt. Hij is 't die 't heilige in ons gaande maakt, en dan tot ons nadert, om den dorst naar het heilige, dien hij wekte, zoo heerlijk te bevredigen. Het is altoos onze God die aan de spijze treedt. Als zijn heilige drang zich naar ons toebeveert, dreunt geheel onze levensexistentie onder de heilige aandoening, die van Hem op onze ziel uitgaat. We gevoelen ons dan, soms schier plotseling, uit onzen gerusten slaap opgewekt. Vaak op 't onverwachts ontwaaren we, hoe de Heere ook in onzen zielestrijd aan de spijze treedt, de zondige ruste waarin we verzonken, afbreekt, en ons klaar en helder doet opwaken, om alsnu een heilwae, een dorst, een innerlijk zieleverlangen in ons te doen opwaken, dat gereed is om aanstonds te volgen naar de Heere aan de spijze ons voorgeeft, en meelikt, ja meetrekt in de hoogere sfeer van zijn ge-

meenschap. En gevoelen we dan de innerlijk heilige trilling, die ons uit onze ingeslotenheid tot die heilige gewaarwording doet opwaken, dan is er geen aarzeling, geen verbeden, geen geestelijk talmen meer. Als met één heiligen ruk voelen we ons dan veelver op het heilige terrein overget. En Hij die dit aan ons deed en in ons teweegbracht, was de Heere, die aan de spijze trad en ons zoo volheestijk de overwinning schonk.

Dr. A. K.

Amsterdam, 26 September 1919.

Alhoewel het reeds meer dan een maand geleden is, dat de Synode der Hervormde Kerk haar jaarlijkse zitting sloot, mag de arbeid dien zij verrichtte, door ons tochniet met stilzwijgen worden voorbijgegaan. De Hervormde Kerk, die volgens haar eigen statistiek thans 3158,154 leden telt en dus nog altoos bijna de helft van onze bevolking omvat, neemt een te belangrijke plaats in ons volksleven in, dan dat we niet met belangstelling zouden gadeslaan, welke richting de ontwikkeling dezer Kerk neemt.

Opmerkelijk nu is, dat op deze Synode, hoewel zij in haar samenstelling overwegend orthodox was (het stond 12 rechts tegenover 7 links), geen de minste poging beproefd is om het belijden karakter der Kerk beter te handhaven. Het Confessioneel geding kwam niet eens aan de orde. Het schijnt, dat de orthodoxe partij, na de droeve varingen op dit punt opgedaan, alle hoop had opgegeven om onder de bestaande constellatie op verscherping van den belijdenisband aan te dringen. Geen voorstel desaangaande was ter Synode ingediend. En de Synode zelve was blijkbaar dankbaar, dat zij ditmaal de handen niet in dit wespennest behoefde te steken.

En evenzeer was kenmerkend voor deze Synode, dat van alle plannen om tot een vreedzame boedscheiding tusschen orthodoxen en modernen over te gaan, doordat beide richtingen zich kerkelijk zelfstandig zouden consolideeren, geen sprake meer was.

Maar al heeft deze Synode dus zeker geen arbeid in grootschen stijl verricht, ze heeft wel betekenis in zoverre zij het vraagstuk van de reorganisatie der Kerk een stap in de goede richting heeft verder gebracht. Indien de door haar aangenomen voorstellen bij de Kerkelijke vergaderingen, die te beslissen hebben, ingang vinden, dan zal de innerlijke organisatie der Hervormde Kerk een niet onbelangrijke wijziging ondergaan. Het is vooral aan den overwegenden invloed, dien Prof. Slotemaker de Bruine op deze Synode heeft uitgeoefend, te danken, dat deze reorganisatievoorstellen zijn aangenomen. En de bittere tegenstand, dien de modernen tegen deze reorganisatieplannen hebben geboden, toont wel, dat de orthodoxie in dit opzicht een beslissende zegepraal heeft behaald.

Kort samengevat komen die reorganisatievoorstellen hierop neer:

1e. dat de leden der Synode voortaan niet meer gekozen zullen worden door de Provinciale Kerkbesturen, maar door de Classicale vergaderingen en wel met dien verstande, dat de Synode bestaan zal uit 30 predikanten en 15 ouderlingen, die voor den tijd van drie jaar zullen benoemd worden;

2e. dat de keuze van de leden der Synode (en van het Provinciaal Kerkbestuur) niet meer, gelijk tot dusverre, zal beperkt zijn tot degenen, die in het Provinciaal Kerkbestuur (of Classicaal bestuur) zitting hebben gehad, maar vrij zal wezen;

3e. dat de besluiten der Synode, om kracht van wet te verkrijgen, voortaan niet meer aan de beslissing van de Provinciale Kerkbesturen behoeven onderworpen te worden.

Dat de modernen met hand en tand zich tegen deze voorstellen gekant hebben, is te begrijpen. Wanneer de Synode niet meer door de provinciale Kerkbesturen, maar rechtstreeks door de Classicale vergaderingen gekozen wordt, dan is voor de modernen voor goed de kans verkleen om in de Synode de meerderheid te verkrijgen. Toch is het niet alleen daarom, dat wij deze besluiten der Synode een stap in de goede richting hebben genoemd. Het voornaamste belang van deze beslissing ligt voor ons hierin, dat daarmee principieel gebroken wordt met het hiërarchische karakter, dat de Hervormde Kerk dusverre droeg. Natuurlijk ware het nog beter geweest, wanneer de Synode de Provinciale Kerkbesturen geheel had afgeschaft en teruggekeerd ware tot de aloude regeling der Gereformeerde Kerken, dat de Classicale vergaderingen afgevaardigden verkiezen voor de Provinciale Synode en deze wederom afgevaardigden voor de Algemeene Synode. Maar ook zoo is de macht der Provinciale Kerkbesturen toch grootendeels gebroken en kan nu van de Kerken zelve, die in de Classicale vergaderingen saamkomen, invloed op de Synode uitgaan. Er zal daardoor nieuw bloed in de Synode komen en er zal, naar Prof. Slotemaker de Bruin opmerkte, ruimte worden gegeven voor wat er woont en woelt in de Kerk.

Veel gewonnen is er met deze bloot formele reorganisatie nog niet. Zelfs wanneer de Synode geheel teruggekeerd ware tot de aloude Presbyteriaal-Synodale organisatie der Kerk, zou daarmee het vitium originis, dat haar aankleefde, nog niet zijn weggenomen, en nog veel minder zou daardoor haar karakter als belijden Kerk zijn hersteld. Niet in het hiërarchische karakter van hare organisatie, maar in de leevrijheid, die ze praktisch huldigt, schuilt haar grootste kwaad. Het is, zoals nog pas in een rapport gezegd werd, door een Commissie der Hervormde Synode uitgebracht, 'de diep treurige toestand der Hervormde Kerk, dat de verhouding der verschillende partijen en de daardoor voortvloeiende strijd van dien aard zijn, dat

honderden voor de Kerk verloren dreigen te gaan, dat de invloed der Kerk wordt verminderd en dat het godsdienstig leven schade lijdt'. Eerst wanneer uiteengaait wat niet saamhoort en de Kerk weer haar belijden handhaven gaat, is er voor de Hervormde Kerk een betere toekomst te wachten.

Maar hoe beslist we dit uitspreken, toch zijn we niet on dankbaar voor hetgeen Prof. Slotemaker de Bruine heeft tot stand gebracht. Het mag niet meer zijn dan een wolkje als eens mans hand, er kan een profetie in schuilen van een geheel nieuwe ontwikkeling. Wanneer het hiërarchisch karakter der Synode wordt opgeheven, en ze door de Kerken zelve zal gekozen worden, dan zal er nieuw levensbloed in haar aderen komen. Er zal een frischer geest in het oude en vermold huis binnendringen. En de belijdenisvraag laat zich dan niet meer in den doofpot stoppen. Ze zal uit den boezem der Kerk zelf met zo luid geweld aan de deur der Synode kloppen, dat ze tot een beslissing zal moeten gebracht worden.

De modernen hebben dit terecht gevoeld. Wanneer de Kerk zich weer in de Synode kan uitspreken, dan is het met de leevrijheid der modernen gedaan.

Hoofdelijke omslag.

Ook het vraagstuk, hoe de predikantstratemenenten konden verbeterd worden, is door de Synode der Hervormde Kerk ernstig overwogen.

Namens den Bond van Predikanten was door de heeren Dr. de Vrijer en Dr. de Boer een ontwerp-reglement ingediend om de predikantstratemenenten te verbeteren, dat door 45 classicale vergaderingen en 1100 ringen en predikanten gesteund werd. Het kwam in hoofdzaak daarop neer, dat een hoofdelijke omslag van de leden der Kerk zou worden geheven, bedragende 10 procent van hun aanslag in de Rijksinkomstenbelasting.

De Synode is om praktische bezwaren niet op dezen voorslag ingegaan, maar heeft een Commissie benoemd om dit vraagstuk te onderzoeken en aan de Synodale Commissie in last gegeven, om wanneer deze Commissie haar arbeid tijdig volbracht had, een buitengewone vergadering der Synode saam te roepen. Men voelde, hoe urgent dit vraagstuk was en dat er afdoende maatregelen moesten genomen worden.

De hoofdvraag is natuurlijk, of het invoeren van een hoofdelijken omslag mogelijk zal blijken. Op voorstel van Prof. Slotemaker de Bruine besloot de Synode daarom aan alle Kerkeraden de vraag te richten:

1. Zal het mogelijk en wenschelijk zijn om een hoofdelijken omslag van de leden der Kerk te heffen, ten einde uit de opbrengst daarvan de predikantstratemenenten in de gansche kerk op peil te brengen?

2. Wat moet naar het oordeel hunner vergadering geschieden ter voorziening in den nood, indien zij van oordeel zou zijn, dat een algemeene hoofdelijke omslag niet mogelijk of niet wenschelijk is?

Dat de Synode der Hervormde Kerk, al heeft zij zich tegelijk tot de Regering gewend om vermeerdering der Rijkssubsidie te vragen, toch gevoeld heeft, dat de Kerk zelve verplicht is aan den nijpenden nood der predikanten een einde te maken, strekt haar tot eere. Zelfs werd volkomen terecht op de Synode opgemerkt, dat het een schande is voor de Kerk, dat het verzoek daartoe van de predikanten moest uitgaan en dat de gemeenten of kerkeraden zelf dit niet hadden gedaan.

Toch zijn we dankbaar, dat de Synode niet terstond op den voorslag is ingegaan om hoofdelijken omslag te heffen. Er zijn op de Synode zelve ernstige bezwaren tegen dezen hoofdelijken omslag aangevoerd, zoodat de kohieren der Rijksinkomstenbelasting geheim zijn en dat zulk een hoofdelijke omslag velen bewegen om met de Kerk te breken. Veel ernstiger bezwaar is voor ons, dat een hoofdelijke omslag, met dwang opgelegd, vloekt met het beginsel der vrijwillige liefde, dat in de Kerk heerschen moet. Het leidt daartoe, dat de onwilligen met dwang van den Kantoorrecht tot betalen moeten worden genoopt. En het toont wel, hoe droef het verval is van eene Kerk, die over zoovele rijke leden beschikt en die tot zulke dwangmaatregelen de toevlucht moet nemen.

Het is volkomen juist, wat de vicevoorzitter der Synode opmerkte: 'het is de kanker der Kerk, dat zij teert op verkregen goed. De menschen hebben niet geleerd een offer voor de Kerk te brengen.'

Hij had er aan kunnen toevoegen, dat deze kanker niet alleen bestaat in het 'verkregen goed' der Kerk, maar evenzeer, indien nog sterker, in de Rijksstratemenenten. Het is de zilveren koorde, die de strop voor de offervaardigheid der gemeenteleden is gebleken.

De candidaatsbul de Vrije Universiteit.

Op de synode der Hervormde Kerk was wederom, ditmaal door Dr. M. van Grieken te Delft, een voorstel ingediend om door een wijziging in het reglement aan degenen, die aan de Vrije Universiteit het candidaats-examen in de Theologie hebben afgelegd, den toegang tot het predikant in de Hervormde Kerk te ontsluiten. De bedoeling van dit voorstel was natuurlijk om het mogelijk te maken, dat ook Hervormde studenten aan de Vrije Universiteit zouden kunnen studeren.

Prof. Dr. S. D. van Veen, die over dit voorstel op de Synode rapport had uit te brengen, was het met dit voorstel van harte eens. Ook hij was van oordeel, dat het

studeeren aan de Vrije Universiteit in geen enkel opzicht voor de a.s. Hervormde predikanten moeilijk mocht worden gemaakt. Evenzo oordeelde Prof. Slotemaker de Bruine, die zelfs een nadere aanvulling van het onderwijs, door de verplichting te stellen, dat deze studenten ook het onderwijs van de kerkelijke hoogleraren hadden te volgen, onnoodig achtte. Prof. Dr. van Veldhuizen kannte zich echter met alle kracht tegen dit voorstel. Hij deed dit op twee gronden: de eerste was, dat wanneer de a.s. predikanten der Hervormde Kerk ook aan een andere inrichting van Hooger Onderwijs konden studeeren, waar geen kerkelijke hoogleraren zijn, de positie van deze kerkelijke hoogleraren in 't gedrang kwam. Toonde reeds dit argument, hoe weinig hoog het standpunt was, dat deze hoogleraar innam, nog dwazer was het tweede argument, door hem aangevoerd, dat de vakken, die de kerkelijke hoogleraren onderwijzen, zoals met name Biblica, Practische Godgeleerdheid en Kerkrecht, niet aan de Vrije Universiteit onderwezen werden. Indien het verslag, waaraan we dit ontleenen, juist de woorden van Prof. van Veldhuizen weer heeft gegeven, dan moet men zich toch verbazen, dat een hoogleraar zoo slecht op de hoogte is. Alslof aan de Vrije Universiteit geen onderwijs in de Practische Godgeleerdheid en het Kerkrecht zou worden gegeven!

Intusschen heeft de Synode met 13 tegen 5 stemmen het voorstel van Dr. van Grieken verworpen. De deur blijft dus voor de candidaten der Vrije Universiteit in het nachtslot.

Heel consequent was de Synode daarbij echter niet, want in een volgende zitting nam zij op voorstel van de Classis Middelburg een besluit om in het reglement op het examen een wijziging te brengen, waardoor diezelfde candidaatsbul toch weer wel erkend werd. Wanneer een predikant uit een ander Kerkgenootschap naar de Hervormde Kerk wil overgaan om daar 'de zelfde betrekking te bekleeden', moet hij zich onderwerpen aan een colloquium doctum, waarbij moet worden overgelegd een bewijs, dat men aan een Nederlandsche Universiteit of aan een wettig erkende inrichting van Hooger Onderwijs in het buitenland den graad van Candidaat in de Godgeleerdheid heeft verworven. Naar de letter genomen zou een predikant in de Gereformeerde Kerken, die aan de Vrije Universiteit den candidaatsgraad verwierf, dus niet tot dit colloquium doctum kunnen worden toegelaten. De Synode besloot daarom de toelaten in te voegen: *of in het binnenland*, bepaaldelijk met de bedoeling om voor predikanten, die aan de Vrije Universiteit gestudeerd hadden, den toegang tot het predikant in de Hervormde Kerk gemakkelijker te maken.

Zoo wordt dezelfde candidaatsbul nu eens voldoende en dan weder onvoldoende geacht.

De reden van deze inconsequentie is duidelijk.

Wanneer een Hervormd student aan de Vrije Universiteit in de Theologie wil gaan studeeren, mag dit niet. Zijn candidaatsbul wordt daarom niet erkend.

Maar wil een predikant uit de Gereformeerde naar de Hervormde Kerk overgaan, dan wordt de deur waggewij opgezekt. En dezelfde candidaatsbul is dan weer wel geldig.

Zoo geeft *kerkelijke politiek* den doorslag ook waar het eisch van zuivere wetenschap geldt.

Vrouwenkiesrecht.

Ook het vrouwenkiesrecht was ditmaal weer bij de Synode der Hervormde Kerk aanhangig gemaakt. Verschillende verzoeken om dit nieuw-modische kiesrecht in de Kerk in te voeren, waren tot de Synode gericht. Niettegenstaande de meerderheid der rapporterende Commissie de Synode adviseerde aan dit verzoek te voldoen, vooral nu ook in den Staat het kiesrecht aan de vrouw was toegekend, besloot de Synode met 12 tegen 7 stemmen de quaestie niet in behandeling te nemen.

Het teekent dat alleen de vrijzinnigen met Prof. Slotemaker de Bruine voor het vrouwenkiesrecht stemden.

Het vrouwenkiesrecht zal nu in de Hervormde Kerk wel voorloopig van de baan zijn.

Het is duidelijk genoeg gebleken, dat de meerderheid in de Kerk zelve er tegen is. En de Synode zal niet tweemaal zich stooten aan denzelfden steen.

Droevige cijfers.

In een rapport door de Commissie tot Evangelisatiearbeid in de Gereformeerde Kerk te Amsterdam uitgebracht, wordt bitter geklaagd over de toenemende onkerkelijkheid. Naar de wet van normalen groei had het aantal leden van de Gereformeerde Kerk zich in de laatste dertig moeten verdubbelen, gelijk het aantal inwoners van Amsterdam zich verduubeld heeft. En de werkelijkheid is, dat het aantal leden op dezelfde hoogte gebleven is.

Voorts wordt in dit rapport nog opgemerkt, dat in de jaren 1914-1918 het aantal doopelingen niet grooter geweest is dan 457 en in het laatstgenoemde jaar zelfs zonk tot 394, terwijl het in de jaren 1903 en 1904 boven de 600 uitging.

Ook de ervaringen, die de ouderlingen bij hun huisbezoek opdoen, leeren, dat de geest van onkerkelijkheid zoozeer toeneemt, dat het herderlijk bezoek bij vele gezinnen het karakter van Evangelisatiearbeid dragen moet, zal het doel treffen.

Eindelijk maakt de Commissie nog de opmerking, dat uit een officieel door den Kerkeraad ingesteld onderzoek blijkt, dat van de 6000 doopleden, die voor cate-

chetisch onderwijs in aanmerking komen, ongeveer 4000 van dit onderwijs geen gebruik maken. Van deze 4000 onttrekken zich stellig een paar duizend aan de catechisatie uit onverschilligheid.

Het is goed, dat de Commissie voor Evangelisatiearbeid deze cijfers gepubliceerd heeft. Ze toonen aan, hoe ernstig het gevaar is, dat de Kerken in onze groote steden bedreigt. Wanneer deze verworping altoos doorgaat, zal na niet te langen tijd de Kerk, die eens de Mater Salem genoemd werd, het droeve beeld eener wegstervende Kerk vertoonen. Vooral het feit, dat van de 6000 doopleden, die ter catechisatie behoorden te gaan, 4000 zich aan de catechisatie onttrekken, wijst op een verwarding bij het opkomend geslacht, die, wanneer niet radicaal wordt ingegrepen, de droefste toekomst voor onze groote stadskerken profeteert.

Verwonderen doen deze cijfers ons echter niet. De stemmencijfers van de gemeenteraadsverkiezingen hadden reeds doen zien, hoe in Amsterdam het aantal beslist Gereformeerden steeds meer slinkt. In plaats dat van de Gereformeerde Kerk in Amsterdam een machtige en bezielende actie uitgaat, om het veldwinnend ongelooft en socialisme te bestrijden, blijkt, dat de vijand steeds meer op haar terrein wildt vind. En de toestand is dan ook zoo ernstig geworden, dat reeds meer dan een Kerkeraad, die leden uit Amsterdam over kreeg, de vraag overwoog, of men de attestaties door Amsterdam afgegeven, nog langer zonder naeder onderzoek erkennen kon. Telkens bleek toch, dat deze leden, al brachten zij een vlekkelooze attestatie mede, al zeer weinig beantwoordden aan wat een lid der Gereformeerde Kerk behoort te zijn.

Te meer dringt daarom de vraag, of niet een radicale wijziging van de dusver gevolgde gedragslijn noodig zal wezen. Tegen het gevaar van de massale stadskerken is telkens en telkens weer gewaarschuwd. Het is onmogelijk, zoolang men aan deze massale stadskerk vasthoudt, de gemeentelieden behoorlijk te bearbeiten. Het herderlijk opzicht ontbreekt. Er is geen kerkelijk saamleven. De massa ontglipt aan het toezicht en verwildert.

Nu is het zeker uitnemend, dat men met kracht den Evangelisatiearbeid onder deze afgedoolden wil ter hand nemen. Maar daarmee is het euvel niet gestuit. Evangelisatiearbeid in de Kerk behoort in een goed ingerichte Kerk zoo goed als niet voor te komen. Ze moet zich richten op degenen, die buiten de Kerk staan. Wat noodig is in de eerste plaats, is dat de Kerk zorgt, dat de afval in haar eigen midden gestuit wordt door beter toezicht te houden, de leden nauwer aan zich te verbinden, een beter kerkelijk leven mogelijk te maken. Wat geeft het of men tracht het water, dat wegliep, weer op te vangen en terug te brengen, wanneer men de reuten niet dicht, die in het vat gekomen zijn?

Naar het ons voorkomt, is nog altoos het beste geneesmiddel, dat kan worden aangeraaden: het verdeelen van de massale stadskerk in parochie- of wijkerken. Dat aan zulk een inoedeling der Kerk practische bezwaren verbonden zijn, weten we zeer goed. Maar de nood is zoo ernstig geworden, dat alleen radicale geneesmiddelen helpen kunnen. En waar de meest gezaghebbende mannen van onzen tijd reeds lang dit gevaar voorzien hebben en op dit geneesmiddel als het eenige afdoende hebben gewezen, zou de Kerkeraad van Amsterdam wijs doen met eindelijk naar dezen raad te luisteren.

We hebben de Kerk van Amsterdam hartelijk lief. Wat ze in de dagen der Doleantie gedaan heeft, geeft haar recht op de waardeering en dank van al onze Gereformeerde Kerken. Ze is voor ons metterdaad een moeder geweest. En haar geloofsherofisme heeft in die dagen heerlijk geschitterd.

Maar juist daarom te meer zou het ons met zoo diepe smart vervullen, wanneer deze eens zoo bloeiende en machtige Kerk aan verval van kracht lijden ging.

Opheffing van de Theologische School te Montauban.

De Nationale Synode van de Gereformeerde Kerken in Frankrijk, of zoolks ze zich zelf noemt, de union nationale des Eglises réformées évangéliques, heeft in hare zitting van 26 Juni j.l. besloten de Theologische School te Montauban op te heffen en de daaraan verbonden hoogleraren over te plaatsen naar de Theologische School te Montpellier.

De ook bij ons zoo welbekende Prof. Duverger, die aan de School te Montauban verbonden was, betreurt dit besluit zeer en wijdt in *Le Christianisme du XXe Siècle* een In Memoriam aan deze School die de oudste en meest belangrijke Hoogeschool der Hugenoten was en ook in onzen tijd een bolwerk was voor de orthodoxie. Gesticht in 1598 kende deze school tijden van hoogen bloei, ze trok studenten niet alleen uit heel Frankrijk, maar zelfs uit Zwitserland, Holland en Schotland; hun aantal bedroeg soms zelfs 500. Beremde geleerden waren dan ook aan haar verbonden. Het was dan ook geen wonder, dat Lodewijk XIV, die het Protestantisme wilde uitroeien uit Frankrijk, het vooral op deze School der Hugenoten begrepen had. Eerst verplaatste hij haar naar Puy Laurens, een kleine en onbeduidende stad, waar ze uit haar historisch milieu gerukt, wegwijde, en in 1685 werd ze opgeheven.

Eerst door het optreden van Napoleon braken voor de Protestanten in Frankrijk betere dagen aan; hij was het dan ook, die de Theologische School te Montauban herstelde, die nu weer als een Phoenix uit haar asch herrees. In 1890 verbonden formeel met de Universiteit van Toulouse,